

DERÛNİZÂDE MUHAMMED HULÛSÎ DÎVÂNÎ

HAZIRLAYAN: MÜSLÛM YILMAZ

dünbugün
yarın

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2022, DÛN BUGÛN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 223
Edebiyat: 101

ISBN 978-625-7471-71-8
Sertifika No: 52315

Birinci Baskı: İstanbul, 2022

Hazırlayan: Müslüm Yılmaz

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Dizi Editörü: Furkan Öztürk

Kitap Editörü: Bilal Alpaydın

Baskı Hazırlık: DBY Ajans

Kapak Hat: Mahmut Şahin

Baskı/Cilt:
Egokitap
(Sertifika No: 51549)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Derûnîzâde Muhammed Hulûsî Dîvânî

Hazırlayan: Müslüm Yılmaz ; Editör: Bilal Alpaydın

İstanbul : DBY Yayınları, 2022.

173 s. ; 15,0 x 21,0 cm ___ (DBY Yayınları ; No. 223)

ISBN 978-625-7471-71-8

1- Edebiyat 2- Divan

DERÛNÎZÂDE MUHAMMED HULÛSÎ DÎVÂNÎ

Hazırlayan: Müslüm Yılmaz

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

İçindekiler

Ön Söz	7
1. Hayatı	9
1.1. Eserleri.....	18
1.2. Edebi Şahsiyeti.....	22
2. Muhteva Özellikleri	43
2.1. Kur’ân-ı Kerîm.....	43
2.2. Hadis.....	45
2.3. Peygamberler.....	46
2.4. Tarihî ve Efsanevî Kişiler.....	51
2.5. Edebi Hikâye Kahramanları.....	54
3. Divan	55
3.1. Nüshalar.....	56
3.2. Dîvân’ın Dili ve İmlası.....	61
3.3. Metnin Kuruluşunda İzlenen Yöntem.....	63
3.4. Divan’ın Metni.....	65
Dizin	151
Kaynakça	155
Ekler	159

Ön Söz

Balkanların Türkleşmesi ve Müslümanlaşmasında en büyük etkenlerin başında hiç kuşkusuz Orta Asya'da filizlenen ve Anadolu'da olgunlaşarak birçok coğrafyaya ulaşan tasavvufi kültür unsurları gelmektedir. Ömer Lütfi Barkan'ın "Kolonizatör Türk Dervişleri" olarak isimlendirdiği bu gönül insanları bir amaç çerçevesinde ve silsileler halinde gittikleri bütün yörelerde olduğu gibi Balkan şehirlerinde de irşat ve manevi rehberlik vazifesini deruhte etmişlerdir. Böylece fethedilmiş olan topraklar fetih sonrasında yalnızca askerî ve idarî açıdan muhafaza ve imar edilmekle kalmamış, aynı zamanda pek çok manevi şahsiyetin gayretiyle gönüllerin fethi gerçekleşmiştir.

Azîz Mahmûd Hüdâyî'den sonra ikinci pir olarak telakki edilmekte olan İsmâil Hakkı Bursevî, mürşidi Atpazarî Osman Efendi'nin emri ile Balkanlara irşatla görevlendirilmiş, bu çerçevede Üsküp, Köprülü ve Ustrumca'ya giderek vazifesini icra etmiştir. Otuz ay kaldığı Ustrumca'da muhtemelen pek çok kişiyle teması olmuşsa da onlardan Muhammed Hulûsî'nin gönlünde farklı bir dünyanın kapılarını açmıştır. Bu kadar kısa bir sürenin sonunda Bursevî'nin Ustrumca'deki halifesi olacak kıvama gelen Hulûsî Efendi, aldığı bu vazifeyi vefatına kadar sürdürmüştür.

Ustrumca'daki Sultân Murâd Câmîi'nde vaizlik ve müftülük görevinde bulunması hasebiyle halkı irşat etmesinin yanı sıra artık gönlünden taşmaya duran hissiyatını da kalemine emanet ederek satrılarla ve sadırlarla paylaşmıştır. Nihayet büyük kısmı tasavvufî konuları işlediği şiirleri bir divanda toplanacak miktara ulaşmıştır. Küçük ölçekli bir divan hacmindeki bu şiirlerinde Azîz Mahmûd Hüdâyî, İsmâîl Hakkı Bursevî ve Niyâzî Mısrî'nin tesiri açıkça görülmekte, onların tasavvufî neşvesi ve üslubunun izleri fark edilmektedir.

Bu çalışmanın ilk bölümü Derûnîzâde Muhammed Hulûsî Efendi'nin hayatı, eserleri ve edebi şahsiyetine ayrılmıştır. Biyografisine dair mevcut kısıtlı bilgilere, güncel araştırmalarla elde edilen veriler de eklenerek bazı tahkikler yapılmıştır. Ayrıca daha evvelki kaynaklarda zikredilmeyen ve kendisine ait olan üç eser hakkında da bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde Hulusi Efendi Dîvânı'nın kısa bir tahlili sunulmuştur. Üçüncü bölümde ise dîvânın metni yer almaktadır.

Erbabının takdir edeceği üzere bir esere azami ölçekte titizlik gösterilse dahi gözden kaçan birtakım eksiklik ve hatalar olacağı muhakkaktır. Bu hususta okuyucuların hoşgörüsüyle yaklaşmasını ve eğer mümkünse bunların tarafıma bildirilmesini istirham ederim.

Bu çalışmanın hazırlık sürecinde yardım ve desteklerini esirgemeyen özellikle metnin son okunmasını yaparak sabırla düzeltmelerde bulunan Dr. Bilal Alpaydın, Dr. Fatih Odunkıran ve Dr. Kenan Özçelik'e teşekkürü borç bilirim. Bu çalışmanın kültür dünyamıza mütevazı da olsa bir katkı sağlamasını temenni ederim.

3.4. Divan'ın Metni

Derûnîzâde Muhammed Hulûsî DÎVÂN

Dîvân¹

Hâzihî makâlâtun cema 'ahâ el-fakîr ilallâhi'l-Kadîr eş-Şeyh Muhammed Hulûsî el-vâ'iz en-nâsîh el-Celvetî Usturumcevî ve kâne vâ'izen bi-câmi'i-i Sultân Murâd Hân 'aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân²

Bismillahirrahmânirrahîm

Mâdâm ki ilkâ-yı nefes-i Rahmânî ve ilhâm-i³inâyet-i Samedânî ile dil ü câna füyûzât-ı İlâhî ve tecelliyât-ı Subhânî vâsıl ola hamd-i bî-hadd u senâ-yı lâ-yü add ol nâzım-ı 'âlem ve Hâlik-ı benî-Âdem olan Hudâ-yı bî-zevâl ve Melik-i müte'âl üzerine olsun ki hâk-i kesîfe-i 'ayn-ı 'inâyet ile nazar kılup⁴ kutb-ı devrân ve halîfe-i cihân eyleyüp “ve lekad kerremnâ benî Âdeme”⁵ hızânesinden başına tâc-ı kerâmet ve “ahsen-i takvîm”⁶den kâmetine hil'at ve hırka-yı istikâmet ve eg-nine ridâ-i mefâhir ile ilbâs itmişdür.⁷ Ve dahi lücce-i⁸ enva'-ı ihsânıyla

¹ H: 1b-3b; M: 1b-2b; İ: 83b:84a; Y: 135b-136b; Eş-şeyh yok

² Bu makâlâtı, Kadîr olan Allah'ın rahmetine muhtaç olan Sultan Murad'ın câmiî'nde vâiz, nâsîh Usturumcalı Şeyh Muhammed Hulûsî Celvetî cem etti ki Allah'ın rahmeti ve mağfireti onun üzerine olsun

³ İ: 83a; Y 135b: in'am-i 'inâyet

⁴ Y: kılup kılup kutb-ı devrân

⁵ And olsun ki, biz insanoğullarını şerefli kıldık. İsra 70

⁶ Biz insanı en güzel şekilde yarattık. Tin 4

⁷ İ: 83b; Y 135b: eylemişdür

⁸ İ: 83b; Y 135b: niçe

müşerref eyleyüp ber-muktaẓâ-yı “ve esbağâ‘ ‘aleyküm ni‘mehû zâhireten ve bâtineten”⁹ nüktesinde mün‘am eyledi. Zihî kuvvet-i bâhire¹⁰ ki bir avuç toprağı serîr-i ‘izzetde şehr-yâr ve mesned-i rif‘atde Hüsrev-i diyâr eyledüğinden mâ‘adâ elfâz-ı rengîn ile¹¹ ve ‘ibârât-ı ‘ibret-karîn ile beyân¹² virmişdür. Ve salavât-ı mevfüre ve tahiyyât-ı gayr-ı mahsûra ol matla‘-ı dîvân-ı nübüvvet ve matla‘ı kasîde-i risâlet üzerine olsun ki kemâl-i câmi‘iyyetine “utîtu cevâmi‘u ‘l-kelime¹³ kelâmı câmi‘dir.¹⁴ Ve dahi evlâd-ı tayyibesî ve ahfâd-ı sâ‘ibesî ashâb-ı hıyârî ve ahbâb-ı kibârî üzerine olsun ki “hayru‘l-beriyye”¹⁵dürler. Zihî ashâb-ı kirâm ve ahbâb-ı ‘izâm ki “ülâike ketebe fî kulûbihimü ‘l-imân ve eyyede-hüm bi rûhin minhu”¹⁶ kelâmına lâıyk ve şayestedürler.¹⁷ Ba‘deẓâ bu bâde-i ‘aşk-ı muhabbet mûnisi ya‘nî hakîr Şeyh Muhammed Hulûsî “Aslâhallâhu şânehû ve sânehû ‘ammâ şânehû”¹⁸ bu gûne¹⁹ takrîr-i kelâm-i mâ-fi‘l-bâl ve tastîr-i makâl kılur ki biñ yüz elli iki sâl-i ferhunde²⁰-âsârûñ havî olduğı cemâziye‘l-‘ûlâ‘ında nâgâh ilkâ‘-yı Rahmânî ve ‘inâyet-i Rabbânî hâleti bu hakîre zuhûr eyleyüp²¹ “İzâ erâdallâhu bi‘abdihi hayrân ca‘alehû va‘zân fi-nefsihî”²² mantûkıncâ

⁹ (Allah‘ın göklerde olanları da, yerdé olanları da buyruğunuz altına verdiğini,) ni-metlerini açık ve gizli olarak size bolca ihşan ettiğini görmez misiniz? Lokman 20

¹⁰ İ: 84a; Y 135b: bâhir ki

¹¹ İ: 84a; Y 135b: “ile” kelimesi yok

¹² H: 1b; M: 1b : melâhât

¹³ Y 135b: kelâm

¹⁴ “أوتيت جوامع الكلم كلامي” Sana cevâmi‘u‘l-kelâm (az söz ile çok manayı ifade eden) verildi.”Ben cevâmi‘ü‘l-Kelim ile gönderildim.” (Buhârî, Ta‘bir 22, İ‘tisâm 1)

¹⁵ (İman edip sâlih ameller işleyenlere gelince,) halkın en hayırlısı da onlardır. Beyyine 7

¹⁶ İşte onların kalbine Allah, iman yazmış ve katından bir ruh ile onları destekle-miştir. Mücadele 22

¹⁷ Y136b: şayeste dirler.

¹⁸ Allâh, onun durumunu düzeltsin ve kötülüklerden korusun.

¹⁹ Y 136b: Bu kez ne

²⁰ H; M; bin yüz elli sâliñ ferhunde

²¹ İ: 84a; Y 136b: idüp

²² Allah bir kulun hayrını dilediğı zaman onu kendisine nasihat eden birisi yapar.

kendü²³ nefsüme pend-i nusha-i sâlik olup ‘ömr-i nâzenîn hâb-ı gaflet ile güzer eyledüğüne²⁴ vâfir te‘essüf-i nedâmetden sonra sırr-ı tefekkürî mucîb-i hayret eyledüm. Tâ ki hâne-yi dil gubâr-ı agyârdan hâlî ola. Ammâ heyhât ki televvüs-i lezzât-ı şehvâniyyeden ve selâsil-i ağılâl-i cismâniyyeden halâs ola. “İnnemâ ‘l-hayâtu ‘d-dünyâ lei‘bun ve leh-vun ve zînetün”²⁵ mûcibince “Züyyine li‘n-nâsi hubbû‘ş-‘shehevâtî”²⁶ bendlerine mukayyed olduk meger Hak Te‘âlâ fazlıyla meded-resmü-müz ola. Pes bu hayretle nice ney gibi²⁷ iñlerdüm ve tûtî gibi kendi²⁸ derdümi söyledüm. Lâ-cerem “El-vahdetü hayrun min celîsi‘ş-sü”²⁹ mefhûmunca pây-ı ihtilâtı dâmen-i ferâgata koyup künc-i ‘uzleti ve kûşe-i vahdeti ihtiyâr itmişdüm. Ve yakîn bilmişdüm ki³⁰ vahdet gibi râhat ve ‘uzlet gibi selâmet ve kanâ‘at gibi gnâ olmaz. Ve hırsdan beter ‘anâ olmaz. Zihî hikmet-i bedi‘iyye-i İlâhiyye ki her birine bir gûne tesellî olup kimin ehl-i kesret ve kimin sâhib-i vahdet itmiş-dür. Bu hakîr yemînüm yesârımdan temyîz ideli muhibb-i³¹ meşâyih u ‘ulemâ olup ef‘âl [ü] akvâllerin tezekkürden hâlî olmayup ‘alel-husus tarîk-i Celvetî‘ye halka-bend olup pederimiz Şeyh Muham-med Efendi hizmetlerinde ahz-ı tarîkat eyleyüp onlara iktidâ eyle-dük. Hakkâ ki tarîk-i Celvetî‘de nice kâmiller zuhûr eyleyüp her biri kutb-ı ‘âlem olmağa lâıyk nice esrâr-ı İlâhîyi ‘ilme³² getirüp güm-kerde-i râh olanlara yol göstermişlerdür. Kimi nazm ve kimi nesr ile

²³ İ: 84a; Y 136b: kendü

²⁴ H; M; eyledüğüne

²⁵ Bilin ki dünya hayatı ancak bir oyun, eğlence, bir süs, aranızda bir övünme (ve daha çok mal ve evlât sahibi olma isteğinden ibarettir.) Hadid. 20

²⁶ Nefsânî arzulara, (özellikle) kadınlara, oğullara, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüşe, salma atlara, sağmal hayvanlara ve ekinlere karşı düşkünlük insanlara çekici kılındı. Ali İmran 14

²⁷ İ: 84a; nice dem; Y 136a: herem-i ney

²⁸ H; M; kendi

²⁹ Vahdet, yalnızlık, kötü arkadaşlarla oturmaktan daha iyidir.

³⁰ Y 136a: bilmüş idim ki

³¹ İ: 84b; Y 136b: Y 136a: muhabbet

³² İ: 84b; ilâhî; Y 136a: kaleme

hakâyık ve dîvân cem' itmişlerdür³³ tâ ki sâliklere savt-ı gayret ola. Bu hakîr cümleñün pâ-yı turâbı Süleymân yanında mûruñ ne haddi böyle iken yine anlaruñ³⁴ isrine iktidâ eyleyüp haddimize göre bir kaç kelimât cem'î hâtıra kibel-i İlâhîden ilhâm u ilkâ olundu. “Fe-lillahi'l-hamdü”³⁵ ol kelimâtları tahrîrümüz vaktinde ‘avn-i İlâhî-i Bârî olup ehl-i İslâm Nemçe keferesi üzerine gâlib ve kâfir makhûr olduğın- dan gayri yirmi üç sene mikdâr hasret-keşi olduğumuz Belgrâd dâru'l- cihâdî ‘avn-ı Hak ile yine dest-i İslâm’a girmesi müyesser olmuştur. Bu sebebden kulûb-ı mü'minîne inbisât u inşirâh ve infitâh gelmiş- dür. Hakkan³⁶ nusret-i ‘âzîme ki du‘â-yı “*Fensurnâ ‘ale'l-kavmil kâfirîn*”³⁷ âyet-i şerîfine mutâbık ve habbezâ futûhat-ı celîle ki “*ve yansurka'llâhu nasran ‘azîzâ*”³⁸ ile tebşîr olunmuş. Çünkü bu gazâ-yı ekber ber-fehvâ-yı “*ve beşşiri'l-mü'minîne*”³⁹ ile tebşîr olundu cüm- lemiz safâ-bahş olduk. “*Elhamdulillâhi ‘alâ tevfikihî ve kâne hâze'l- fethü fi-devleti sultâni'l-a zam rükni'l-İslâmi ve'l-müslimîn ve kehfi ashâbi'l-ilmî ve'l-yakin elâ ve hüve's-sultânu'l-gâzî Mahmûd Han bin Sultân Mustafâ Hân halledallâhü subhânehü ve te'alâ mülkehü ve saltaneteñü ve edâmallâhü tealâ ‘ale'l-mü'minîne şefkateñü ve ihsânehü. Âmîn el-elf âmîn bi-hürmeti Habîbi rabbi'l-‘âlemîn allâhümme este- cib du'âenâ ve yessirlenâ el-vusûl ilâ cenâb-ı kuddus*”⁴⁰

³³ İ: 84b; Y 136a: eylemişlerdür

³⁴ İ: 84b; Y 136a: bunlaruñ

³⁵ Hamd, göklerin Rabbi, yerin Rabbi bütün âlemlerin Rabbi olan Allah'a mah- sustur. Casiye 36

³⁶ İ: 84b; Y 136a: Hakkâ ki

³⁷ Bizi kafirleri üzerine bize yardım et. Bakara 286

³⁸ Ve sana Allah, şanlı bir zaferle yardım eder. Fetih 3

³⁹ Allah'tan yardım ve yakın bir zafer vardır. Müminleri (bunlarla) müjdele. Saf 13

⁴⁰ Allah'ın yardımı ile bu fetih gerçekleşti. İslam'ın ve Müslümanların büyük rüknu, ilimi ve yakın ve ilim sahiplerinin Ashab-ı Kehf'i ve sığınacağı olan Sultanımız'ın devletidir ki Allah, gaziler sultanı Mahmûd Han bin Sultan Mustafâ Han'ın mülkü ve saltanatını edebi kılsın. Amin, binlerce amin ki Allah'ın Habîbi'nin (s.a.v.) hürmetine Allah dualarımıza icabet et ve Cenab-ı Kuddu'e vusulumuzü kolaylaştır.

İbtidâ-i İlâhiyyât

Harfu'l-Elif

1⁴¹

Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Derd-i 'aşka ister-iseñ bulasın ey dil devâ
Sür çıkar kalbün evinden kalmasun zerre hevâ

Bu vücûduñ zulmetidür mâni'-i âb-ı hayât
Bulmak isterseñ Hızır-veş eyle 'aşka iktidâ

'Aşk bir hürşîd-i⁴² 'âlem-tâbdur kim şu'lesi
Cümle eşyâya virüpdür dembedem nûr-i ziyâ

Ehl-i 'aşkuñ degme 'âlem añlamazdı hâlini
Gülşen-i 'aşkuñda virmese haber bâd-ı sabâ

'Aşk bir sultân-ı 'âlemdür ki anuñ hükminün
Bende-i efkendesidür hâsilı mîr ü gedâ

⁴¹ H: 3b; M: 2b; İ 84b; Y: 136b

⁴² Y: hürşîddür

Ey Hulûsî bulmak isterseñ eger gamdan rehâ
Kalbinüñ âyînesini ‘aşk-ıla eyle cilâ

2⁴³

Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün

‘Aşk bir sırr-ı İlâhîdür ‘ayân olmaz aña
Nice⁴⁴ biñ vasf eylesem resm ü beyân olmaz aña

Kimde kim zâhir olur ‘aşk u muhabbetden⁴⁵ eser
Öz vücûduñ terk ider nâm u nişân olmaz aña

Dem uranlar nükte-i sırr-ı “Ene’l- Hak”dan bugün
Düşdi ‘aşkuñ⁴⁶ dârına herkes emân olmaz aña

Şol gönüller kim bugün yâr-ile halvet oldılar
Kesret içre olsa da kayd-ı cihân olmaz aña

Ey Hulûsî tâlib-i dîdâr-ı Hakk olan gönül
Tâlib-i hûrî degül meyl-i cinân olmaz aña

3⁴⁷

Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün

Derdime dermân aradum derd imiş dermân baña
Kendi özüm bilmege aslım imiş bürhân baña

⁴³ H: 3b; M: 2b; İ: 84b; Y: 136b-137a

⁴⁴ İ: 84b; Niçe

⁴⁵ H: ‘aşk-ı muhabbetden

⁴⁶ H; M: Düşdi nefsiñ

⁴⁷ İ: 84b; Y: 137a; H: ve M: nüshalarında bu şiir bulunmamaktadır.

Dizin

A	Eyyüb 47, 48, 108
Attâr 53, 124	
Avusturya 14, 15	F
Aziz Mahmûd Hüdâyî 8, 22, 23,	Fahri Bilge 58, 155
24, 25, 26	Ferhâd 26, 54, 126
B	Ferhunde Beg 111
Belgrad 14, 15	Fettâh 46, 83, 84
Bursalı Mehmed Tâhir 9, 11, 14,	H
16, 18	Habîb-i Mustafâ 50, 75
C	Hak 24, 25, 27, 30, 33, 34, 36,
Cerîde-i Sûfiyye 9, 10	37, 39, 41, 42, 43, 46, 47, 50,
ceyhûn 33, 84	52, 53, 69, 72, 75, 81, 84, 87,
D	90, 94, 97, 98, 100, 104, 106,
Dârâ 31, 96	107, 109, 120, 121, 122, 127,
Delâilü'l-Hayrât 13, 19, 20	129, 130, 140
E	Hakk 79
El-Hizbü'l-A’zam Tecümesi 19	Hakkı 13, 20, 22, 27, 28, 124,
	130, 131, 133, 136, 148, 157
	hatif 57, 58, 149
	Havvâ 35, 46, 135
	Hüdâ 33, 43, 50, 75, 85, 148

Hız. Âdem 46	Mecnûn 24, 37, 51, 54, 81, 87,
Hız. Eyyûb 48	95, 97, 98, 117, 138
Hız. İlyâs 46	Mennân 76
Hız. İsmâil 46	Mevlâ 37, 76, 86, 111, 148
Hız. İsmâil 47	Mısır 46, 47, 108, 113, 121
Hız. Muhammed 46, 49	Mustafâ Han 15, 70
Hız. Mûsâ 46, 48, 52	
Hız. Nûh 46	N
Hız. Peygamber 43	Nâmûs-ı Ekber 23, 49, 135
Hız. Süleymân 46, 48	Necâtî Bey 23, 29, 41
	Nemçe 14, 70
İ	Nesih 18, 19, 56
İsâ 46	Niyâzî Mısırî 12, 22, 40, 41
İbn-i Edhem 53, 102	
İbrâhîm 119	O
İbrâhîm Edhem 53, 82	Osman Fazlî 12
İbrâhîm ü Edhem 53, 94, 104	Osman Fazlî Efendi 12
İskender 51, 52, 80, 93	Osmanlı Müellifleri 10
İsmail Hakkı Bursevî 13	Osman Vahdetî 20
İsmail Hakkı Bursevî 12	
İsmâil Hakkı Bursevî 12	R
	Rab 54, 77, 87, 91
K	Rahmân 36, 38, 91, 93, 107, 129,
Kasîde-i Emâlî 10, 11, 18	134
Kasîde-i Nûniyye 10, 11, 18	Ramazân 25, 39, 127
Kenân 46, 47	resûl 50, 75
Kevser 33, 83, 88, 123, 144	Rıdvân 24, 76, 92, 98
Köprülü 7, 12	Risâletü'l-Esmâi'l-İsnâ 'Aşered-
Kur'ân 36, 43, 50, 75, 107	Dâ'iretü'l Beyne'l-Celvetiye 21
L	S-Ş
Leylâ 37, 51, 54, 81, 95, 138	Sefîne-i Evliyâ 9
Lokmân 51, 52, 101, 121, 129	Sehî Bey 23, 29, 41, 48
	Sultân Murâd Câmîi 8, 13
M	Sultan Murâd Han 13, 57, 58, 59,
Mansûr 24, 37, 51, 52, 54, 73, 81,	60, 67
94, 98, 101	Süleymân 29, 30, 49, 97

Süleymaniye Kütüphanesi 13, 14,	U-Ü
16, 18, 19, 20, 55, 56	Ustrumca 7, 12, 13
Şeyh Muhammed Efendi 16, 69	Üsküdar 10, 11
Şeyh Muhammed Sindî	Üsküp 12
Nakşibendî 13, 20	
	V
T	Vedûd 87, 88
Talik 57	
Tebyinü'l-Ma'na Esmâü'l-Hüsna	Y
18, 21	Ya'kûb 47, 48, 108, 113, 147
Terceme-i Hâlli'r-Rumûz ve	Yenicevi Kurra Efendi 138
Keşfü'l-Kunûz 20	Yûsuf 121 46, 47, 73, 84, 91,
Tübâ 24, 135	108, 109, 113, 121
Tuhfe-i Nâilî 9	Z
	Zâtî Süleyman 11

Kaynakça

COA, AE.SABHI.000249.16669.001

COA, C.AE.000346.17600.001

Arslan, Mehmet; *Zâtî Süleymân Efendi: Divan Sevanihü'n-nevadîr fi ma'rifeti'l-anasır*, Dilek Matbaacılık, Sivas 1994

Aziz Mahmud Hüdâyî, *Divân-ı İlâhîyât Tıpkıbasım ve Çeviriyazı*, Haz. Mustafa Tatçı, Musa Yıldız, Üsküdar Belediyesi Yayınları, İstanbul 2005

Baş, Mehmet Şamil; *Ömer Hulûsî ve Divân'ı (İnceleme-Metin)*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı İslam Tarihi Doktora Tezi, İzmir 2013

Bedirhan, Muhammed; *Osman Fazlı Atpazarı Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı (Basılmamış) Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2005

Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, Matbaa-ı Âmire İstanbul 1333, c. 1, s. 66

[Bursalı] Mehmed Tâhir, "Terâcim: Hulûsî Efendi", *Ceride-i Süfîyye*, 30 Rebiülevvel 1332/ 13 Şubat 1329, c. 3, sayı: 85, s. 388

Celâl Vehbi, "Hulûsî Efendi", *Ceride-i Süfîyye*, 21 Zilhicce 1332/ 28 Teşri-nievvel 1330, c. 4, sayı: 106, s. 130-131

Çapraz, Erhan; *Fahri Bilge Defterlerindeki Kayseri ve Yöresi Halk Şairleri*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı

- Bölümü Anabilim Dalı Halk Edebiyatı Bilim Dalı (Basılmamış) Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2005
- Çeltik, Halil; *Rumeli Şairlerinin Şiir Dünyası*, Kurgan Edebiyatı Ankara 2013
- Dedeşayır, Müberra; *Hulûsî Dîvân'ının Tedkik ve Transkripsiyonu*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bitirme Tezi, İstanbul 1972, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Tez: 1260
- Dursunoğlu, Halit; “Klasik Türk Edebiyatında Ramazan Konulu Şiirler”, *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sayı: 22, Erzurum 2003, s. 9-29
- Efdal Emre, Mehmet; *Niyâzî Mısri Dîvânı ve Şerhi: Tanrı Erlerinin Sırları*, Gelenek Yayınları, İstanbul 2012
- Hüseyin Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, Haz. Metin Akkuş, Ali Yılmaz, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2006
- İsmail Hakkı Bursevî, *Dîvân*, haz. Murat Yurtsever, Arasta Yayınları, Bursa 2000
- Karagöz, Hakan; *1737-1739 Osmanlı-Avusturya Harbi ve Belgrad'ın Geri Alınması*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, (Basılmamış) Doktora Tezi, Isparta 2008
- Kiel, Machiel; “Ustrumca”, *DİA*, c. 42, s. 192
- Kurnaz, Cemal; Tatçı, Mustafa; *Tuhfe-i Nâili, Dîvân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri I*, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001
- Küçükarıkan, Nergül; *Muhammed Hulusî Divançesi*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı (Basılmamış) Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2006
- Macit, Muhsin; Kılıç, Filiz; *Türk Edebiyatında Ramazan Şiirleri (Güldeste)*, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1995
- Muhammed Hulûsî, *Dîvânçe*, Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, Y-751
- Muhammed Hulûsî, *Dîvân*, Süleymaniye Kütüphanesi Hüdayi, 1243
- Muhammed Hulûsî, *Dîvân*, Milli Kütüphane 06 Yz FB 473
- Muhammed Hulûsî, *Ta'rifât-ı Azizîyye*, Süleymaniye Kütüphanesi Harput 172
- Muhammed Hulûsî, *Terceme-i Hâlli'r-Rumûz ve Keşfü'l-Kunûz*, Milli Kütüphane 45 Hk 4979

- Muhammed Hulûsî, *Mearicü'l-Hasenât 'Ale'l-Delâilü'l-Hayrât*, Süleymaniye Kütüphanesi İzmir Kolesiyonu'nun 796-3, 39b-171b
- Muhammed Hulûsî, *Hizbü'l-A'zam Tercümesi*, Süleymaniye Kütüphanesi İzmir Kolesiyonu'nun 796-3, 177b
- Muhammed Hulûsî, *Tebyînü'l-Ma'nâ 'Ale'l-Esmâi'l-Hüsnâ*, Süleymaniye Kütüphanesi İzmir Kolesiyonu 796-1
- Namlı, Ali; *İsmail Hakkı Bursevî Hayatı, Eserleri, Tarikat Anlayışı*, İnsan Yayınları, İstanbul 2001
- Osman Vahdeti, Risale, Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmalar OE_Yz_1288, 29b-45a
- Özdemir, Burçin; “Balkan Şairi Muhammed Hulûsî Usturumcavî ve Dîvânçesi”, *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 4(1), s. 78-93
- Özdemir, Emrah; “Muhammed Hulusî Usturumcavî'nin Bilinmeyen Bir Risalesi: Risâletü'l-Esmâi'l-İsnâ 'Aşere-Dâ'iretü'l Beyne'l-Celvetiyye”, *Mukaddime*, 11(1), s. 47-73
- Seyyid Muhammed Nur; *Niyâzî Mısri, Dîvân Şerhi: Tam Dîvân ile Birlikte*, Haz: Mahmut Saadetin Bilginer, Esmâ Yayınları, İstanbul 1982
- Şenlik, Elif; *Zâtü Süleyman Efendi, Şerh-i Kasîde-i Ferîde li-İsmâil Hakkı (Metin-İnceleme)*, İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı (Basılmamış) Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018
- Tezveren, Ziver; *Aziz Mahmud Hüdayi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul
- Yıldırım, Ahmet; *Tasavvufun Temel Öğretilerinin Hadislerdeki Dayanakları*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2013, s. 241-242
- Yılmaz, Müslüm; *Hulûsî Divanı*, İstanbul Kültür Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Lisans Tezi, İstanbul 2008

DERÛNÎZÂDE MUHAMMED HULÛSÎ DÎVÂNÎ

DERÛNÎZÂDE MUHAMMED HULÛSÎ DÎVÂNÎ

Balkanların Türkleşmesi ve Müslümanlaşmasında en büyük etkenlerin başında hiç kuşkusuz Orta Asya'da filizlenen ve Anadolu'da olgunlaşarak birçok coğrafyaya ulaşan tasavvufî kültür unsurları gelmektedir. Ömer Lütfî Barkan'ın "Kolonizatör Türk Dervişleri" olarak isimlendirdiği bu gönül insanları bir amaç çerçevesinde ve silsileler halinde gittikleri bütün yörelerde olduğu gibi Balkan şehirlerinde de irşat ve manevî rehberlik vazifesini deruhte etmişlerdir.

Aziz Mahmûd Hüdâyî'den sonra ikinci pir olarak telakkî edilmekte olan İsmâil Hakkı Bursevî, müşridi Atpazarî Osman Efendi'nin emri ile Balkanlara irşatla görevlendirilmiş, bu çerçevede Üsküp, Köprülü ve Ustrumca'ya giderek vazifesini icra etmiştir. Otuz ay kaldığı Ustrumca'da muhtemelen pek çok kişiyle teması olmuşsa da onlardan Muhammed Hulûsî'nin gönlünde farklı bir dünyanın kapılarını açmıştır. Bu kadar kısa bir sürenin sonunda Bursevî'nin Ustrumca'deki halifesi olacak kıvama gelen Hulûsî Efendi, aldığı bu vazifeyi vefatına kadar sürdürmüştür.

Ustrumca'daki Sultân Murâd Câmîi'nde vaizlik ve müftülük görevinde bulunması hasebiyle halkı irşat etmesinin yanı sıra artık gönlünden taşmaya duran hissiyatını da kalemine emanet ederek satırlarla ve sadırlarla paylaşmıştır. Nihayet büyük kısmı tasavvufî konuları işlediği şiirleri bir divanda toplanacak miktara ulaşmıştır. Küçük ölçekli bir divan hacmindeki bu şiirlerinde Aziz Mahmûd Hüdâyî, İsmâil Hakkı Bursevî ve Niyâzî-i Mısıfî'nin tesiri açıkça görülmekte, onların tasavvufî neşvesi ve üslubunun izleri fark edilmektedir.

Bu çalışmanın ilk bölümü Derûnîzâde Muhammed Hulûsî Efendi'nin hayatı, eserleri ve edebî şahsiyetine ayrılmıştır. Biyografisine dair mevcut kısıtlı bilgilere, güncel araştırmalarla elde edilen veriler de eklenerek bazı tahkikler yapılmıştır. İkinci bölümde Hulusi Efendi Dîvânî'nin kısa bir tahlili sunulmuştur. Üçüncü bölümde ise Dîvân'ın metni yer almaktadır.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN 978-625-7471-71-8

9 786257 471718